

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

БУГА ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

**ТРАНСКОРДОННІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ РЕГІОНУ ТА ЇХ
ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВ**

МЗЕД-М2
073 «Менеджмент»
освітня програма «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

Автореферат
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2022

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті
імені Василя Стефаника

Науковий керівник: проф. Зварич І.Т.

Рецензенти: проф. Романюк М.Д.

Захист відбудеться: «21» грудня 2022 р.

Дипломну роботу надано до захисту: «14» грудня 2022 р.

Завідувач кафедри проф. Романюк М.Д.

(підпис) (ім'я та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ РЕГІОНУ

1.1. Теоретико-практичні аспекти розвитку транскордонного співробітництва регіонів України

1.2. Механізми становлення зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах в умовах європейської інтеграції України

1.3. Стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах реалізації концепції транскордонного співробітництва

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТРАНСКОРДОННИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗІВ РЕГІОНУ ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ЗЕД ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ ОТГ СОЛОТВИНСЬКА СЕЛИЩНА РАДА ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

2.1. Загальна характеристика ОТГ Солотвинська селищна рада Закарпатської області

2.2. Розвиток транскордонного міжнародного співробітництва ОТГ Солотвинської селищної ради Закарпатської області

2.3. Загальна характеристика та оцінка ефективності організації зовнішньоекономічної діяльності логістичної компанії ТОВ «Тодіку-Транс»

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ СТИМУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ПОСИЛЕННЯ ТРАНСКОРДОННИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

3.1. Маркетинговий інструментарій механізму становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонному регіоні

3.2. Позичування управління кластерною співпрацею з ЄС вітчизняних логістичних підприємств як механізм розвитку транскордонних економічних зв'язків регіону

3.3. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах посилення транскордонних економічних зв'язків регіону шляхом формування організаційної структури економічного кластеру підприємств

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасній глобалізації міжнародна торгівля є сумою зовнішньої торгівлі всіх країн світу, і це дуже потужна сила економічного розвитку. Економічний розвиток будь-якої країни неможливий без активної участі в торгових відносинах з рештою світу. Стрімкий розвиток світової економіки створив багато можливостей для великих і малих підприємств.

Необхідність глобального підходу до ведення бізнесу в сучасному світі зумовлена посиленням взаємозалежності національних економік та активізацією інтеграційних процесів. У зв'язку з цим у багатьох країнах зростає інтерес до економічного, виробничого та наукового співробітництва з іноземними партнерами. В умовах глобалізації світового господарства зовнішньоекономічна діяльність відіграє важливу роль в інтернаціоналізації економіки.

Успішна реалізація цілей зовнішньоекономічної діяльності підприємства значною мірою залежить від вибору відповідної стратегії управління, яка повинна включати рішення щодо вибору цільових сегментів і методів впливу на них, а також врахування потреби партнерів і споживачів країни повністю розуміють. Характеристики економічного розвитку, що є наслідком відкритості української економіки, у поєднанні з процесом глобалізації світової економіки та міжнародних економічних відносин суттєво впливають на цілі, пріоритети та характер розвитку зовнішньоторговельних відносин.

Однією з найактуальніших проблем соціально-економічного розвитку України є неадекватність сучасної державної регіональної політики, яка має базуватися на зміщенні акценту розвитку з галузевого та галузевого підходу на цілісний територіальний підхід, оптимізації співвідношення між центральних і регіональних територій, враховуючи задекларовані Тенденції в євросоні для країн, які приєднуються до ЄС, як стратегічну мету їхньої зовнішньої політики.

Питання, якою має бути українська концепція регіональної політики, досі не має остаточної відповіді – останнім часом у фахових та експертних колах, а також серед українських державних службовців точаться досить активні дискусії щодо багатьох поглядів і підходів. Національний та регіональний рівні. Проте, на думку багатьох експертів, одним із важливих ресурсів регіональної політики України може і має бути транскордонне співробітництво регіональних і територіальних громад із сусідніми країнами.

Протягом останніх років Україна перебуває в стані складної структурної трансформації внаслідок військових конфліктів на території економічно потужної країни. Ці процеси створюють усі необхідні передумови для виникнення багатьох негативних екстерналій, руйнівний вплив яких відбивається на динаміці основних макроекономічних показників країни, що свідчить про різке зниження рівня життя населення, низькі темпи зростання малі та середні підприємства, Показники діяльності діючих підприємств знизилися, у вітчизняну економіку без економічного стимулювання влився великий капітал. Звичайно, держава декларувала свої наміри інтегруватися в європейський економічний простір, дотримуватися принципів вільної торгівлі, розвивати підприємництво та створювати сприятливі економічні умови. У цьому контексті національна політика має бути спрямована на прискорення економічного зростання, маючи на меті досягнення економічних показників сусідніх країн. Перспективним напрямком національної політики є розробка концепції транскордонного співробітництва, заснованої на економічній інтеграції прикордонних територій, яка може стати стабільною основою для розвитку суб'єктів господарювання та стимулювати розвиток їх зовнішньоекономічної діяльності.

Проблематика досліджуваної теми. У контексті європейського носія української інтеграції ретельний аналіз проблем та огляд перспектив українського транскордонного співробітництва набуває особливого значення, оскільки воно стає засобом підвищення конкурентоспроможності нашої країни.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є розгляд теоретичних та практичних аспектів, наявних проблем розвитку транскордонних економічних зв'язків ОТГ Солотвинська селищна рада Закарпатської області з метою обґрунтування ефективності даної концепції для стимулювання провадження ЗЕД підприємствами ОТГ на прикордонних територіях.

Для досягнення мети магістерської роботи поставлено та виконано наступні **завдання** :

- охарактеризувати теоретико-практичні аспекти розвитку транскордонного співробітництва регіонів України;
- розглянути механізми становлення зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах в умовах європейської інтеграції України;
- охарактеризувати стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах реалізації концепції транскордонного співробітництва;
- надати загальну характеристику ОТГ Солотвинська селищна рада Закарпатської області;
- проаналізувати розвиток транскордонного міжнародного співробітництва ОТГ Солотвинської селищної ради Закарпатської області;
- обґрунтування напрямів стимулювання регіонального розвитку та посилення транскордонних економічних зв'язків.

Об'єкт дослідження – процес розвитку та координації транскордонних економічних зв'язків з метою формування ЗЕД підприємств

Предмет дослідження – принципи, методи і інструменти розвитку транскордонного співробітництва (на прикладі ОТГ Солотвинська селищна рада Закарпатської області)

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою дослідження є законодавство України, періодичні видання, монографії, підручники, посібники матеріали науково-практичних конференцій, матеріали звітності та діяльності підприємства, матеріали мережі Інтернет.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох основних розділів, 9 підрозділів, висновку та списку 53 використаних документів. Основна частина роботи містить 7 таблиць і 12 рисунків. Всього 103 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У розділі 1 «Теоретико-методичні основи транскордонної співпраці регіону» охарактеризовано теоретико-практичні аспекти розвитку транскордонного співробітництва регіонів України. Розглянуто механізми становлення зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах в умовах європейської інтеграції України. Охарактеризовано механізми стимулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах реалізації концепції транскордонного співробітництва.

Під час виконання цього дослідження узагальнено основні теоретичні та практичні аспекти транскордонного співробітництва між двома або більше країнами. Визначено, що такий вид міжнародного співробітництва може активізувати зовнішньоекономічні зв'язки вітчизняних суб'єктів господарювання, які працюють на прикордонних територіях. Транскордонне співробітництво може мінімізувати вплив адміністративних обмежень, накладених національними регуляторами на прикордонні території, і створити співпрацю в економічній та соціально-культурній сферах. На сьогоднішній день успішно реалізовано низку проектів транскордонного співробітництва, але залишається багато обмежувальних факторів, які заважають активному просуванню цього механізму. Більшість із цих проблем пов'язані з відсутністю стратегічного та інституційного мислення центральних органів влади.

У розділі 2 «Аналіз транскордонних економічних зв'язів регіону їх вплив на формування зед підприємств (на прикладі ОТГ Солотвинська селищна рада Закарпатської області)» проаналізовано розвиток транскордонного міжнародного співробітництва ОТГ Солотвинської селищної ради Закарпатської області. Охарактеризовано діяльність та міжнародні транскордонні проекти ОТГ Солотвинська селищна рада Закарпатської області.

Проаналізовано розвиток транскордонного міжнародного співробітництва ОТГ Солотвинської селищної ради Закарпатської області, а також діяльність логістичної компанії «Тодику-Транс».

Визначено, що на прикордонній території є багато спільних цілей, реалізація яких потребує єдиного підходу та скоординованих дій суб'єктів транскордонного співробітництва сусідніх країн, особливо щодо запобігання пожевам, розвитку та експлуатації транспортної та енергетичної інфраструктури, захист навколишнього середовища та безпека. Існує також потреба у спільному вирішенні різних питань, що виникають внаслідок фінансово-економічної кризи, зокрема подолання економічної нерівності та безробіття, збалансування трудової міграції, підвищення рівня ділової активності та зайнятості населення в прикордонних районах, а також екологічні проблеми, включаючи підтримку біорізноманіття, захист і збереження загальної культурної спадщини.

Співпраця зі Словаччиною має передбачати: реформування органів місцевого самоврядування; забезпечення розвитку туристично-рекреаційного потенціалу на прикордонних територіях; реалізацію культурно-мистецьких проектів; запровадження спрощених механізмів малого транскордонного руху та розширення його сфери діяльності; удосконалення та спрощення механізми малого прикордонного руху, Модернізація та реконструкція пунктів пропуску на українсько-словацькому кордоні, Мінімізація негативного впливу промислової діяльності на Солотвинський солерудник Тячівський район, Закарпатська область.

З Румунією – оновлення існуючої інфраструктури та створення нової інфраструктури для покращення регіональної доступності, забезпечення розвитку транспорту, зв'язку та туризму; посилення співпраці у сферах освіти, досліджень, технологічного розвитку та інновацій; забезпечення безпеки дорожніх мереж і кордонів Розвиток інфраструктури; захист навколишнього природного середовища, включаючи оцінку ризиків та мінімізацію негативного впливу промислової діяльності на навколишнє природне середовище в соляній шахті смт. Солотвино Тячівського району Закарпатської області, вирішення загальних питань щодо створення єдиної системи поводження з відходами та

водними ресурсами. управління ресурсами, економічне використання гирла Дунаю та розвиток транспортної інфраструктури, включаючи мости та пороми.

Розвиток та визначення пріоритетів українського транскордонного співробітництва матиме певні позитивні наслідки, а саме: покращення бізнес-середовища та створення сприятливих умов для надходження інвестицій в економіку прикордонних регіонів України, збільшення товарообігу, гарантія розвитку малих і середніх підприємств, створення та забезпечення транскордонної економіки, функціонування кластерів, індустріальних парків, покращення та розвиток громадської інфраструктури тощо.

Розвиток громад краю був би неможливий без належного ресурсного забезпечення, насамперед фінансового. Водночас земства більшості громад краю, особливо дрібних, не мають необхідних фінансових ресурсів для повноцінної діяльності та виконання своїх обов'язків. Крім того, система міжбюджетних відносин в Україні досить складна, а процес її формування багатогранний, пов'язаний не лише з прямим розподілом фінансових ресурсів між різними підрозділами бюджетної системи, а й із розподілом окремих підрозділів. Функція управління розвитком території між центральними та місцевими адміністративними органами, а також органами місцевого самоврядування, які здійснюють свої та делеговані повноваження.

З 2010 року логістична компанія ТОВ «Тодику-Транс» працює на ринку міжнародних вантажних перевезень, транспортних перевезень та митного оформлення. Працюючи на українському ринку протягом багатьох років, компанія завоювала репутацію надійного партнера та продовжує рости та розвиватися разом із клієнтами та партнерами, реагуючи на їхні запити та задовольняючи потреби в логістичних послугах за оптимальною ціною. і гроші.

Загалом можна зробити висновок, що ТОВ «Тодику-Транс» відповідає критеріям визначення якісного партнера у сфері зовнішньоекономічної діяльності та об'єднує весь комплекс закупівельної, фінансової та транспортної логістики.

У розділі 3 «Напрями стимулювання регіонального розвитку та посилення транскордонних економічних зв'язків» розглянуто маркетинговий інструментарій механізму становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонному регіоні.

В умовах зовнішньоекономічної діяльності на прикордонних територіях моєї країни акцент на маркетингових важелях, що стимулюють регіональний розвиток, дозволяє виокремити маркетингові механізми, що формують і розвивають зовнішньоекономічні відносини на транскордонних територіях. Цей механізм набуває все більшого значення в контексті поглиблення євроінтеграційного процесу в Україні, ключовими елементами якого є рекламні кампанії, просування спільних інвестиційних продуктів та бізнес-ідей, а також підготовка та проведення спільних спортивних та культурних заходів.

В умовах європейської інтеграції України використання наявного потенціалу для розвитку зовнішньоекономічних відносин у межах транскордонних регіонів із застосуванням окреслених механізмів є одним із важливих засобів корегування внутрішньої політики. Економіка відповідає стандартам ЄС як на регіональному, так і на національному рівнях і тому є потужним важелем підвищення якості життя та соціального захисту населення.

Розглянуто управління кластерною кооперацією між вітчизняними логістичними підприємствами та ЄС як механізм розвитку транскордонних економічних зв'язків у регіоні. У політиці країн ЄС кластери є основним засобом для регіональної інтелектуальної спеціалізації та регіональних стратегій інновацій та цифровізації.

Обґрунтовано напрямки розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах посилення транскордонних економічних зв'язків регіону шляхом формування організаційної структури економічного кластеру підприємств. Для створення умов для ефективної зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Тодіку-Транс» необхідно удосконалити основні інструменти управління розвитком відповідно до нормативно-правових засад роботи на європейському ринку. При цьому важливими є процеси корпоративного рівня,

а саме: встановлення прямих ділових контактів між компаніями-партнерами в країнах Європи, розвиток партнерства між ними, створення спільних підприємств та інтеграція фінансово-промислових груп, розробка та реалізація спільних інвестиційних проектів.

За результатами дослідження встановлено, що основним питанням розвитку зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Годику-Транс» у напрямку європейського ринку є вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Практика розвинених країн світу довела, що для забезпечення сталого розвитку та функціонування підприємств, які є основним суб'єктом міжнародних економічних відносин, особливо тих, які вже вели бізнес на європейському ринку, необхідно створити сприятливі умови та підтримувати їх стабільну роботу на внутрішньому ринку, формувати достатній виробничо-ресурсний потенціал розвитку в майбутньому. Тому для забезпечення стійкої роботи підприємства вона повинна здійснюватися в заданому стабільному діапазоні, а перевищення цього діапазону означає небезпечну роботу. Сталий розвиток підприємств ЗЕД може брати участь у логістичних інноваційних кластерах за участю іноземних гравців.

ВИСНОВКИ

Метою магістерської роботи є розгляд теоретичних та практичних аспектів, наявних проблем розвитку транскордонних економічних зв'язків ОТГ Солотвинська селищна рада Закарпатської області з метою обґрунтування ефективності даної концепції для стимулювання провадження ЗЕД підприємствами ОТГ на прикордонних територіях. Після проведеного дослідження можна зробити ряд висновків. Зокрема:

1. У процесі проведення даного дослідження було узагальнено основні теоретичні та практичні аспекти здійснення транскордонного співробітництва між двома та більше країнами. Встановлено, що даний вид міжнародного співробітництва дозволяє активізувати зовнішньоекономічні зв'язки вітчизняних суб'єктів господарювання, що проводять свою діяльність на прикордонних територіях. Транскордонне співробітництво дозволяє мінімізувати впливи адміністративних обмежень, яким піддаються прикордонні території з боку державного регулятора та налагодити співпрацю у економічній та соціо-культурній сферах. Наразі існує ряд успішно реалізованих проектів транскордонної співпраці, однак все ще існує ряд гальмівних чинників, що сповільнюють активне впровадження даного механізму. Більшість цих проблем пов'язано з відсутністю стратегічного та інституційного мислення з боку центральних органів державної влади.

2. Розвиток та пріоритизація транскордонного співробітництва в Україні призведе до низки позитивних наслідків, а саме: поліпшення бізнес-клімату та створення сприятливих умов для надходження інвестицій в економіку прикордонних регіонів України; збільшення обсягів товарообігу, забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва; створення та забезпечення функціонування транскордонних економічних кластерів, індустріальних парків; удосконалення та розбудову інфраструктури загального користування тощо.

3. Розвиток територіальних громад неможливий без належного ресурсного забезпечення, перш за все – фінансового. Разом з тим, органи місцевого

самоврядування більшості територіальних громад, особливо невеликих, не мають необхідного обсягу фінансових ресурсів, щоб повноцінно функціонувати та виконувати свої обов'язки. Крім того, система міжбюджетних відносин в Україні є досить складною, а процес їх формування – багатограним, пов'язаним не лише з безпосереднім розподілом фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи, а й існуючим згідно із законодавством розподілом певних функцій з управління територіальним розвитком за центральними і місцевими органами виконавчої влади, а також виконанням власних і делегованих повноважень органами місцевого самоврядування.

4. Логістична компанія ТОВ «Годіку-Транс» працює на ринку міжнародних експедиторських послуг, перевезень та митної справи з 2010 року. За роки роботи на українському ринку компанія придбала репутацію надійного партнера та продовжує зростати і розвиватися разом зі своїми клієнтами і партнерами, реагуючи на їх запити та задовольняючи їх потреби в логістичних послугах з оптимальними витратами як часу, так і грошей. Загалом, можна зробити висновок, що ТОВ «Годіку-Транс» відповідає критеріям, що визначають якісного партнера в сфері зовнішньоекономічної діяльності та об'єднує весь комплекс закупівельної, фінансової та транспортної логістики.

5. Дослідження показали, що основними країнами-партнерами Закарпатської області у сфері зовнішньої торгівлі товарами в 2020 році були Угорщина, питома вага якої складає 36,8 % від загального обсягу зовнішньої торгівлі товарами області, Китай – 10,0 %, Німеччина – 9,7 %, Чехія – 5,7 %, Австрія – 4,3 %, Італія – 3,9 %, Польща – 3,3 %, Румунія – 3,3 %, Словаччина – 2,5 %. Частка обсягу зовнішньої торгівлі товарами Закарпатської області з сусідніми країнами в цілому, а саме з Угорщиною, Словаччиною, Румунією та Польщею, за 2020 рік становила 46,0 % від загального обсягу, їх загальний зовнішньоторговельний оборот становив 847,6 млн. дол. США. Сальдо зовнішньоторговельного балансу країн-сусідів, кордони яких межують із Закарпаттям, було позитивним і становило 482,3 млн. дол. США. Отже, як показують результати аналізу сальдо зовнішньоторговельного балансу країн-

сусідів, кордони яких межують із Закарпаттям, було позитивним. Це свідчить про позитивну динаміку співпраці, навіть у період тотального локдауну. Проте ці результати не є абсолютними і потребують покращення шляхом участі територіальних громад у розвитку транскордонної та прикордонної торгівлі. В Солотвині можна втілити дуже хороші інвестиційні проекти. Одним з таких можливостей є оздоровчий туризм, рекреаційна та реабілітаційна діяльність, окремі напрями медичного туризму, які за Стратегією розвитку Закарпаття на 2021-2027 роки є одним із напрямків смарт-спеціалізації краю

6. Закарпатська область і в тому числі ОТГ Солотвинської селищної ради є прикордонною територією і містить пункти пропуску, що сприяє розвитку міжнародної співпраці, зокрема торгівлі товарами та послугами. Впродовж 2020-2021 років на території ОТГ діяли 6 танскордонних проектів, загальна сума залучених грантових коштів – 933 316.00 євро. З яких: кошти міжнародної фінансової допомоги – 840734.00 євро; власний внесок солотвинської селищної ради – 92582.00 євро.

7. В умовах поглиблення процесів міжнародного поділу праці та функціональної спеціалізації між окремими регіонами світу імперативом підвищення міжнародного конкурентного статусу національних економік виступає їх спроможність перейти від моновиробничої системи, в центрі якої індивідуалістична діяльність окремих компаній, поєднаних вертикальними виробничими зв'язками в межах співробітництва “виробник-постачальник”, до формування кластерної системи

8. Саме логістика розглядається в якості сполучної ланки в інтегрованому ланцюгу поставок, що забезпечує інтеграцію усіх процесів щодо переміщення матеріальних та нематеріальних потоків між учасниками кластера. Водночас, впровадження концепції логістики в структуру кластера вимагає ретельного дослідження. В першу чергу прийняття будь-якого логістичного рішення, що переслідує досягнення певної цілі, вимагає ідентифікації конфлікту цілей, що дозволить встановити і оцінити конфлікт витрат (коштів). В цьому аспекті доцільним є використання концепції «trade off» та аналізування рівня та

розміру логістичних витрат кластера із співвіднесенням їх із величиною сукупних витрат, доходу та прибутку цієї структури для прийняття остаточного рішення. Це завдання слід розв'язувати за допомогою логістичного планування та керування.

Для найбільш повного використання потенціалу логістики в цих структурах раціональним з погляду формування логістичної системи та її подальшого управління є використання логістичного аутсорсингу, що можливе шляхом передачі логістичних функцій стороннім організаціям. Також шляхом вирішення є організація власно логістики на високому рівні за рахунок обрання правильної методики та логістичної стратегії на підприємстві.

9. Вагоме значення, яке відводиться маркетинговим важелям стимулювання регіонального розвитку в умовах зовнішньоекономічної діяльності прикордонних територій нашої держави, дозволяє виокремлювати маркетинговий механізм становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонному регіоні. Роль цього механізму дедалі більше зростає в умовах поглиблення європейської інтеграції України, а його ключовими ланками є рекламно-промоційна діяльність, просування спільних інвестиційних продуктів і бізнес-ідей, а також підготовка і проведення спільних спортивних і культурних мега-заходів.